

PAPER DETAILS

TITLE: ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ARKADASLIK KAVRAMINA İLİSKİN METAFORİK
ALGILARI

AUTHORS: Burcu ÇİMEN,Asude AYSU,Buglem Berru DEGER

PAGES: 55-67

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2453324>

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI*

Metaphorical Perceptions of Secondary School Students Related to Friendship Concept

Burcu ÇİMEN

fen.burcu@gmail.com

Asude AYSU

asudeaysu.sakarya@yandex.com

Buğlem Berru DEĞER

buglemberru.sakarya@yandex.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 28 Mayıs 2022

Kabul: 27 Mart 2023

Anahtar Kelimeler:

Arkadaşlık, Okulun sosyal işlevi,
Metaforik algı, Değerler eğitimi

© 2023 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Öğrencilerin okullarından ve arkadaşlarından ayrı kaldığı uzaktan eğitim sürecinin ardından başlayan yüz yüze eğitimle birlikte tekrar bir araya gelmeleri arkadaşlık ilişkilerinin gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Arkadaş ilişkileri kurma ve sürdürme için kritik bir dönemde olan ortaokul öğrencilerinin arkadaşlık kavramı algısını belirleyebilmek için arkadaşlığı neye benzettikleri ve gerekçeleri sorgulanmıştır. Çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin arkadaşlık kavramına yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla incelemektir. Bu çalışma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören 280 öğrencinin katılımıyla yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan olgubilim deseni tercih edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen metaforlar kategorilere ayrılmış ve açıklamalardan yola çıkılarak isimlendirilmiş, frekansları belirlenmiştir. Arkadaşlık kavramına ilişkin en çok tekrarlanan metaforlar koşulsuz sevgi kategorisinden kardeşlik, kalp, ayna, zincir; ayrılmaz ikili kategorisinden kalem ve silgi; temel ihtiyaç kategorisinden su, Güneş metaforlarıdır. Öğrenciler tarafından üretilen metaforların çoğunlukla olumlu grupta yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ürettiği metaforların sevgiyi, birlikteliği ve arkadaşların birbirine duyduğu ihtiyacı nitelendirdiği görülmüştür. Öğrencilerin arkadaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri olumlu metaforlara göre daha az frekansa sahip olumsuz metaforlar da bulunmaktadır. Çalışmanın öğrencilerin sosyal gelişimi için en önemli gereksinimlerinden biri olan ve kök değerlerimiz arasında yer alan “arkadaşlık” kavramı üzerine öğrencileri derinlemesine düşünmeye, farkındalık kazandırmaya ve arkadaşlık ilişkilerini sorgulamaya yöneltmesi bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 28 May 2022

Accepted: 27 March 2023

ABSTRACT

After the distance education process where students are separated from their schools and friends, the reunion of students through face-to-face education necessitated the review of friendship relations. In order to determine the perception of the concept of friendship of secondary school students, who are in a critical period for establishing and maintaining friendship relations, what they liken to friendship and their reasons

* Bu çalışma “TÜBİTAK 16. Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması” Bursa bölge finalinde “Ortaokul Öğrencilerinin Arkadaşlık Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi” adlı proje olarak sunulmuştur.

Keywords:

Friendship, Social function of school, Metaphorical perception, Values education

© 2023 PESA All rights reserved

were questioned. The aim of the study is to examine secondary school students' perceptions of the concept of friendship through metaphors. This study was carried out with the participation of 280 students studying at a secondary school in the Tepebaşı district of Eskişehir in the 2021-2022 academic year. In the study, the phenomenology design, which is included in the qualitative research method, was preferred. Content analysis was performed in the analysis of the data. The obtained metaphors were divided into categories and named based on the explanations, and their frequencies were determined. The most repeated metaphors for the concept of friendship are brotherhood, heart, mirror, chain from the category of unconditional love; pencil and eraser from the inseparable binary category; water and sun from the basic needs category. It has been determined that the metaphors produced by the students are mostly in the positive group. In addition, it was seen that the metaphors produced by the students characterized love, togetherness and the need of friends for each other. There are also negative metaphors with less frequency than the positive metaphors developed by the students regarding the concept of friendship. It is thought that the study will contribute to the field in terms of directing students to think deeply, raise awareness and question friendship relations on the concept of "friendship", which is one of the most important needs for the social development of students and is among our root values

GİRİŞ

Çocukların etkileşim içinde bulundukları toplulukların beklenti ve zorluklarıyla karşılaştığı süreç, toplumsallaşma süreci olarak bilinir. Bu süreç ailede başlar, daha sonra bireyin toplumda kendisi için anlam ifade eden kişilerle devam eder. Çocuğun aile ve arkadaşlar gibi yakın ilişkide bulunduğu kişilerin toplumsallaşma sürecinde önemi büyüktür. Çocuğun ailesiyle ve arkadaşlarıyla ilişkileri onun gelecekteki kişiliğinin oluşumunda etkilidir (Çevik ve Atıcı, 2008). Bireyler yaşamları süresince gereksinim duydukları sosyal desteği aileleri ve arkadaşlarıyla kurdukları iletişimle sağlarlar. Çocuğun başlangıçta ailesi, daha sonra diğer yetişkinlerle kurmuş oldukları dikey ilişkiler ve akranlarıyla kurdukları yatay ilişkiler onun gelişiminin önemli bir belirleyicisidir. Akran iletişimi çocuklarda başkalarını ve sosyal değerleri daha iyi anlama, olumlu benlik kavramı geliştirme, cinsiyetine uygun davranışlar sergileme gibi çok çeşitli sosyal yeterliliklerin artmasına neden olmaktadır. Şefkat, samimiyet, güvenli işbirliği, amaca dönük yardımlaşma, destekleme, kendi değerinin farkına varma gereksinimleri arkadaşlık ilişkileri ile karşılanmaktadır (Kaya, 2005).

İlkokulun sona ermesi ile başlayan ortaokul dönemi, çocukluktan ergenliğe geçişi içine alan karmaşık bir dönemi kapsamaktadır. Karmaşık olan bu dönemde çocuklardan arkadaşlık ilişkileri kurmak ve sürdürmek gibi gelişimsel görevleri yerine getirmeleri beklenmektedir. Çocukların gelişim dönemlerindeki sorunların üstesinden gelebilmeleri için arkadaş desteği almaları ve yakın arkadaşlık ilişkileri kurmaları bakımından ortaokul dönemi kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir (Agnor, 2009). Okul ortamı çocukların arkadaşlık ilişkileri kurmaları ve sürdürebilmeleri için önemli bir sosyal alandır. Çocuklar okulda kapsamlı bir grup dinamiği oluştururlar. Okulun çocukları sosyalleştirip toplumun bir üyesi haline getirme ve çocuğun kişiliğinin olumlu yönde şekillenmesine kaynaklık etme gibi sosyal işlevleri bulunmaktadır (Kılıç, 2013).

COVID-19 pandemisi sürecinde belirlenen vakalar ve ölümler sonucunda tüm ülkelerde vatandaşların hayatını etkileyebilecek önlemlerle sosyal izolasyon sağlamak için kitlesel olarak yapılan faaliyetlere ara verilmiştir. Pandeminin fiziksel etkilerden uzak kalabilmeleri için çocuklar uzaktan eğitim ile öğretim süreçlerine devam etmiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl okul ortamından uzak kalan çocuklar akran iletişiminde dijital iletişim yollarını kullanmışlardır. Ancak arkadaşlığın ve sosyal paylaşımların en etkili şekilde yürütüldüğü tekniğin yüz yüze iletişim tekniği olduğu bilinmektedir (Redman, 2006). Okulların öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi işlevinin yanında öğrencilerin sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılama işlevi uzaktan eğitim sürecinde yerine getirilememiştir. Öğrenciler için evde sanal bir öğrenme ortamı oluşturulmuş ancak öğrenciler arkadaşlarıyla düşüncelerini, duygularını, umutlarını paylaşabilecekleri

fiziksel bir ortamdan mahrum kalmışlardır. Çocukların kendilerini koruma çemberine alarak davranışlarının sadece kendilerine olan etkilerini düşünmeyi alışkanlık haline getirmeleri sonucunda birlikte yaşam becerileri ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamıştır (Sarı ve Nayır, 2020). Uzun bir uzaktan eğitim süreci sonrası okulların tekrar yüz yüze eğitime geçmesiyle birlikte çocukların öğrenme kayıpları ve sosyal gelişim eksiklikleri üzerine çalışmalar önem kazanmıştır (Daniel, 2020; Kaffenberger, 2021).

Okulların kültürel aktarım için okul öğretim programlarında açık olarak belirtilen ve belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencilerin ahlaki gelişimlerini desteklemek, karakterini ve benlik algısını olumlu şekilde etkilemek şeklinde önemli görevleri bulunmaktadır (Akbaş, 2004). Öğrencilerde değerler algısını tespit edip eksikleri gidermek için yaklaşımlar geliştirmek gerekmektedir. Soyut bir kavram olan değerler kavramını somutlaştırmak ve bu doğrultuda öğrencilerin değer algılarını metaforlar aracılığıyla betimlemek uygun görülmüştür. Metaforlar bir olgunun veya kavramın anlamlandırılması ve bilinen kelimelerle açıklanması olarak ifade edilmektedir (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Metaforik analiz, kişilerin günlük yaşamlarında başvurdukları bazı benzetme unsurlarıyla açıklayamadıkları kavramları, durumları zihinlerinde yer alan algılarla açıklayabildikleri bir yöntem olması sebebiyle önem taşımaktadır (Tamimi, 2005). Değerler eğitimi ile ilgili yapılan metaforik çalışmalar incelendiğinde, çoğunlukla değer ve değerler eğitimi kavramının incelendiği görülmektedir (Aladağ ve Kuzgun, 2015; Aydın ve Sulak, 2015; Gündüz, Saygılı ve Sulak, 2014; Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar, 2013; Yazar, Özekinci ve Lala, 2017). Özelde dayanışma, kültürel miras, dürüstlük gibi değerlere üzerine yoğunlaşan çalışmalara da rastlanmıştır (Aktepe, Uzunöz ve Sarıçam, 2020; Demirkaya ve Çal, 2018; Er-Türküresin, Başer ve Yapıcı, 2018; Köroğlu, Yıldırım ve Avcıkurt, 2018; Ulu Kalın ve Koçoğlu, 2017). Arkadaşlık değerini ön plana alan çalışmalar da bulunmaktadır (Öztürk ve Kutlu, 2017; Özbey-Gökçe, Ellibeş-Cerrah ve Arpaz-Ünsal, 2021; Baysal ve Çimşir, 2020, Çimşir ve Baysal, 2021). Ancak ortaokul öğrencilerine

yönelik arkadaş algısını belirlemeye çalışan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin “arkadaş” kavramına yönelik algılarını belirlemenin yapılacak çalışmalara ve uygulayıcılara ışık tutacağı düşünülmüştür. Çocukluk döneminin en önemli mutluluk ve motivasyon kaynaklarından biri olduğu bilinen (Öztürk, 2016) ve Milli Eğitim Bakanlığı (2018) öğretim programlarındaki kök değerler arasında bulunan “arkadaşlık” kavramı üzerine öğrencileri derinlemesine düşünmeye, farkındalık kazandırmaya ve arkadaşlık ilişkilerini sorgulamaya yöneltmek önem taşımaktadır. Arkadaş ilişkileri kurma ve sürdürme için kritik bir dönemde olan ortaokul öğrencilerinin soyut bir kavram olan arkadaşlık kavramını somutlaştırarak zihinlerindeki arkadaşlık algısını belirleyebilmek için arkadaşlığı neye benzettiklerini ve gerekçelerini incelemek gerekmektedir. Araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin arkadaşlık kavramına yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla incelemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni tercih edilmiştir. Olgubilim deseni olguyu açıklayabilecek olan bireylerin olguya yükledikleri anlamların derinlemesine tespit edilmesi için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Olgubilim deseni, bir olguya ilişkin deneyimlerini, algılarını ve olguya yükledikleri anlamları ortaya çıkarır (Creswell, 2013). Öğrencilerin arkadaşlık olgusuna ilişkin algılarının ortaya çıkarılması bakımından olgubilim deseni uygun görülmüştür. Fraenkel, Wallen ve Hyun’a (1993) göre olgubilim deseninde belirli bir olguya ilişkin olarak farklı kişilerin algılarındaki ortak noktalar belirlenir. Öğrencilerin zihinlerinde yer alan şemaları ve deneyimleri kategorize ederek “arkadaşlık” kavramına ilişkin algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Metaforlar birbirine yakın olan iki farklı olgudan birinin diğeri gibi olduğunu açık ve örtük şekilde belirtir (Saban, 2009). Öğrenciler “arkadaşlık” kavramını farklı bir olguya benzeterek olgular arasındaki ilişkiyi açıklamışlardır.

Çalışma Grubu

Çalışmada katılımcıların seçimi için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde temel anlayış, önceden belirlenen ölçütü karşılayan durumların çalışma grubuna dâhil edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çocukların gelişim dönemleri arasında arkadaş seçmeleri ve yakın arkadaşlık ilişkileri kurmaları açısından kritik dönem olarak kabul edilen ortaokulda (Agnor, 2009) öğrenim görmekte olma ölçütü olarak ele alınmıştır. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında yazılı izinle Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören veli onay belgesi alınmış 280 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Verilerin toplanması sırasında gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Toplanan verilerden 20 tanesi eksik bilgi veya yazılan metafor için belirtilen gerekçelerin mantıksal hata içermesi sebebiyle çalışmaya dahil edilmemiştir. 260 öğrenciden elde edilen verilerle veri analizi yapılmıştır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımı

Değişken		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	148	47
	Kadın	132	53
Sınıf Düzeyi	5. sınıf	72	25,7
	6. sınıf	64	23
	7. sınıf	70	25
	8. sınıf	74	26,3

Verilerin Toplanması

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilere uygulama yapılmadan önce farklı iki kavrama yönelik metafor çalışması örneği sunu olarak gösterilmiştir. Metafor geliştirmeye yönelik bilgilendirmeden sonra uygulamaya geçilmiştir. Anket formunda cinsiyet ve sınıf düzeyi şeklinde kişisel bilgilerle birlikte; “Arkadaşlık.....’ya benzer/gibidir. Çünkü.....” şeklinde arkadaşlık kavramına ilişkin metaforları öğrenme amacıyla cümle tamamlama verilmiştir. “Benzer/gibidir” ifadesi metafor ile kaynak arasındaki ilişkiyi kurmak, “çünkü” ifadesi metaforu gruplandırmayı desteklemek amaçlıdır. Saban (2008)’e göre nitel araştırmalarda kullanılan yarı yapılandırılmış yazılı formlarda “çünkü” kısmı metaforların geri planındaki zihinsel alt yapıyı tespit etmek için kullanılır. Form doldurma sırasında öğrencilere süre kısıtlaması yapılmamıştır. Ancak Eskişehir Tepebaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden araştırma uygulama izni alınarak Kasım-Aralık 2021 döneminde veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde birleştirerek düzenlemek ve yorumlamak şeklinde ifade edilen içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Toplanan veri kağıtları sıra numarası verilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin ürettikleri benzer içeriğe sahip olan metaforlar belirli kategorilerde düzenlenerek gerekçeleriyle birlikte yorumlanmıştır. Belirlenen kategorilerde bulunan metaforlara ilişkin betimleyici ifadelerle yer verilmiş ve doğrudan alıntılar yapılarak öğrenciler için Ö1, Ö2, Ö3,... şeklinde kodlamalar kullanılmıştır.

Çalışmanın geçerliği için; verilerin toplanması sürecinde araştırmacıların önyargıları azaltılarak tarafsızlıkları kontrol altına alınmıştır. Nitel çalışmalarda geçerlik sağlanmak amacıyla farklı çalışmalara aktarılabilirliği güçlendirmek önemli kabul edilir (Başkale, 2016). Benzer çalışmalara aktarılabilirliği için çalışmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama aşamaları da açıklanmıştır. Çalışma grubunun demografik özellikleri dağılımı ve metaforların üretilme sıklığı için basit istatistik hesaplamaları yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın geçerliği için öğrencilerin verdiği cevaplar değiştirilmeden

yazıya aktarılmıştır. Veri analizi süreci detaylı şekilde ifade edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliği için tutarlılık üzerinde durulmuştur. Tutarlılık araştırmanın benzer bir çalışma grubu ile tekrar edilmesi durumunda benzer sonuçların tespit edileceği şeklindedir (Güler, Halicioğlu ve Taşgın, 2015). Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı analizler yapıp kategoriler karşılaştırılmıştır. Bulgular kısmında tespit edilen kategorileri doğrulayan katılımcı altınlarına yer verilmiştir.

BULGULAR

Ortaokul öğrencilerinin arkadaşlık kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesinden elde edilen veriler ve verilere ait tablo ve grafiklere yer verilmiştir. Öğrencilerden arkadaşlık kavramına ilişkin elde edilen metaforlar olumlu ve olumsuz olarak ayrılmış, her grup kendi arasında kategoriler haline getirilerek Tablo 2’de olumlu metaforlar sunulmuştur.

Tablo 2: Öğrencilerin Arkadaşlık Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Olumlu Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metaforlar	f	Metafor Sayısı
Koşulsuz sevgi	<i>Kardeşlik (f:27), Kalp (f:4), Ayna (f:3), Zincir (f:2), Benzerlik (f:2), Kalem (f:2), İlaç (f:2), Matematik (f:1), Pamuk şeker (f:1), Mavi renk (f:1), Psikolog (f:1), Asker (f:1), Mıknatıs (f:1), Zenginlik (f:1), Yosun (f:1), Melek (f:1), Bulut (f:1), Bebek (f:1), Neşe (f:1), Beyaz ve mavi (f:1), Çam ağacı (f:1), Sayılar (f:1), Kuzen (f:1), Cephede sırtını yasladığın siper (f:1), Çiçek (f:1), Güzellik (f:1), Çelik (f:1), Kağıt (f:1), Gölge (f:1), Boğaz (f:1), Kitap (f:1), Antep fıstıklı çikolata (f:1), Bitki (f:1), Gökyüzü (f:1), Gökkuşağı (f:1), Bitmeyen çikolata (f:1)</i>	71	36
Ayrılmaz ikili	<i>Kalem ve silgi (f:3), Kalem ile defter (f:2), Akrep ve yelkovan (f:2), Dünya ve Ay (f:2), Ay ve gece (f:2), Kedi ve yavrusu (f:1), Kalem (f:1), Çiçek ve yaprağı (f:1), Kum ve Deniz (f:1), Cevizli baklava (f:1), Et ile tırnak (f:1), Çiçek ve toprak (f:1), Ayakkabı ve bağcığı (f:1), Tükenmez kalem ve mürekkep (f:1), Kopmaz ip (f:1), Elektrik ve Tesla (f:1), Kumanda ve televizyon (f:1), Klavye ve fare (f:1), İki farklı portakal (f:1), Sevdiğin yemeği yemek (f:1), Kalp ve kan (f:1), Bulut (f:1), Kahve (f:1), Farklı bedenlerde aynı düşünce (f:1), Zincirin halkası (f:1), Doğal taş (f:1), Çiğköfte ve marul (f:1), Tost ve kaşar (f:1), Şeker ve çay (f:1), Kaymaklı ekmek kadayıfı (f:1), Böbrekler (f:1), Anne-Baba (f:1), Akciğer ve kalp (f:1), Akciğer ve damarlar (f:1), Projeksiyon cihazı (f:1), Buz parçası (f:1), Anahtar ile kapı (f:1), Tahin-pekmez (f:1), Elmas (f:1), Saç ve baş (f:1), Araba (f:1), Kitap (f:1)</i>	48	42
Temel ihtiyaç	<i>Su (f:6), Güneş (f:3), Serum (f:2), Ayakkabı (f:2), Ameliyathane (f:2), Gece ve gündüz (f:2), Nefes (f:2), Otobüs ve motor (f:1), Bıçak (f:1), Bağ (f:1), En sevdiği yemek (f:1), Dürüm (f:1), Kalbimin yarısı (f:1), Lahmacun (f:1), Kedi (f:1), Tavşan ve havuç (f:1), Patates (f:1), Gemi (f:1), Elma (f:1), Hayatın parçası (f:1), Çiçeğin büyümesi (f:1), Sır (f:1), Mont (f:1), Oksijen (f:1), Yoğun bakım (f:1), Hastane (f:1), Günlük (f:1), Kaplumbağa kabuğu (f:1), Ekmek (f:1), Tatlı (f:1), Gözlük (f:1), İyilik (f:1), Müslüm Gürses(f:1)</i>	46	33
Korumacı	<i>Güvenlik (f:4), Yara bandı (f:3), Antibiyotik (f:3), Şemsiye (f:2), Filtre kahve (f:2), Ordu (f:2), Kumar (f:2), Gölge yapan bulut (f:1), Kale duvarı (f:1), Dayanak (f:1), Işık (f:1), Duvar (f:1), Ulu çınar (f:1), Aşı (f:1), Ağaç ve koala (f:1), Ağaç dalı (f:1), Terapist (f:1), Soğuk günde güneş (f:1), Altın (f:1), Yoldaş (f:1), Destek (f:1), Filtre kahve (f:1), Yün çorap (f:1), Koltuk değneği (f:1), Karton bardak (f:1), Gece (f:1), Karanlıktaki en parlak yıldız (f:1), Yardım eli (f:1)</i>	39	28
Eğlendirici	<i>Mutluluk (f:3), Oyun (f:2), Neşe kaynağı (f:1), Telefon (f:1)</i>	7	4

Tablo 2 incelendiğinde ortaokul öğrencilerin arkadaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri 211 tane olumlu metaforun 5 kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilerde toplam 143 farklı metafor üretilmiştir. Öğrenciler tarafından geliştirilen olumlu metaforların ortak özelliklerinden ve benzer açıklamalarından hareketle elde edilen kategorizasyon sürecinden sonra oluşturulan kategoriler; Koşulsuz sevgi (f:71), Ayrılmaz ikili (f:48), Temel ihtiyaç (f:46), Korumacı (f:39), Eğlendirici (f:8) şeklindedir. Ayrıca en çok metafor çeşitliliğine sahip olan kategorinin Ayrılmaz ikili olduğu ve bu kategoride toplam 48 metaforun 42 farklı metaforu temsil ettiği görülmektedir. Ayrılmaz ikili kategorisini 36 farklı metafora sahip olan Koşulsuz sevgi kategorisi takip etmektedir. Temel ihtiyaç kategorisi 33 farklı metaforu, Korumacı kategorisi 28 farklı metaforu, Eğlendirici kategorisi 4 farklı metaforu temsil etmektedir.

Tablo 2’de yer alan veriler kategoriler boyutunda incelendiğinde en fazla frekansa sahip olan Koşulsuz sevgi kategorisinde Kardeşlik (f:27), Kalp (f:4), Ayna (f:3), Zincir (f:2), Benzerlik (f:2), Kalem (f:2), ilaç (f:2), Matematik (f:1), Pamuk şeker (f:1), Mavi renk (f:1), Psikolog (f:1), Asker (f:1), Mıknatıs (f:1), Zenginlik (f:1), Yosun (f:1), Melek (f:1), Bulut (f:1), Bebek (f:1), Neşe (f:1), Beyaz ve mavi (f:1), Çam ağacı (f:1), Sayılar (f:1), Kuzen (f:1), Cephede sırtını yasladığın siper (f:1), Çiçek (f:1), Güzellik (f:1), Çelik (f:1), Kağıt (f:1), Gölge (f:1), Boğaz (f:1), Kitap (f:1), Antep fıstıklı çikolata (f:1), Bitki (f:1), Gökyüzü (f:1), Gökkuşağı (f:1), Bitmeyen çikolata (f:1) metaforları bulunmaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Koşulsuz sevgi kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı sevdikleri veya sevgiyi temsil ettiğini düşündükleri bir nesneye benzettikleri incelenmiştir. Bu kategoriye en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık kardeşliğe benzer. Çünkü kardeşimizi sevdiğimiz gibi severiz arkadaşımızı. (Ö4)

Arkadaşlık kardeşliğe benzer. Çünkü kardeşimiz gibi hayatımız boyunca karşılıksız sevgisiyle yanımızda olsun isteriz. (Ö42)

Arkadaşlık mıknatıs gibidir. Çünkü öyle güçlü bir sevgi bağı vardır ki birbirlerinden kopamazlar. (Ö87)

Arkadaşlık çiçek gibidir. Çünkü sevdikçe büyür, sevginle sulamazsan solar. (Ö158)

Arkadaşlık pamuk şeker gibidir. Çünkü pamuk şekeri sevdiğim gibi tatlı dilli arkadaşlarımı da çok severim. (Ö41)

Arkadaşlık mavi renge benzer. Çünkü en sevdiğim renk olan mavi bende saflığı, sevgiyi temsil ediyor. (Ö48)

Arkadaşlık meleğe benzer. Çünkü arkadaşlar birbirini karşılıksız severler, onların hep yanında durur, hep yardım ederler. (Ö49)

Arkadaşlık ayna gibidir. Çünkü senin onu sevdiğin kadar seni sever, seni yansıtır. (Ö50)

Arkadaşlık kalem gibidir. Çünkü dimdik durur sana sevgisiyle, kússek bile dengeli duruşuyla hemen barışırsız. (Ö69)

Arkadaşlık zenginlik gibidir. Çünkü öyle çok severler ki birbirlerini, paradan daha önemlidir. (Ö91)

Koşulsuz sevgi kategorisinin ardından en fazla frekansa sahip olan diğer kategori Ayrılmaz ikili kategorisidir. Ayrılmaz ikili kategorisinde Kalem ve silgi (f:3), Kalem ile defter (f:2), Akrep ve yelkovan (f:2), Dünya ve Ay (f:2), Ay ve gece (f:2), Kedi ve yavrusu (f:1), Kalem (f:1), Çiçek ve yaprağı (f:1), Kum ve deniz (f:1), Cevizli baklava (f:1), Et ile tırnak (f:1), Çiçek ve toprak (f:1), Ayakkabı ve bağcığı (f:1), Tükenmez kalem ve mürekkep (f:1), Kopmaz ip (f:1), Elektrik ve Tesla (f:1), Kumanda ve televizyon (f:1), Klavye ve fare (f:1), İki farklı portakal (f:1), Sevdiğin yemeği yemek (f:1), Kalp ve kan (f:1), Bulut (f:1), Kahve (f:1), Farklı bedenlerde aynı düşünce (f:1), Zincirin halkası (f:1), Doğal taş (f:1), Çiğköfte ve marul (f:1), Tost ve kaşar (f:1), Şeker ve çay (f:1), Kaymaklı ekmek kadayıfı (f:1), Böbrekler (f:1), Anne-

Baba (f:1), Akciğer ve kalp (f:1), Akciğer ve damarlar (f:1), Projeksiyon cihazı (f:1), Buz parçası (f:1), Anahtar ile kapı (f:1), Tahin-pekmez (f:1), Elmas (f:1), Saç ve baş (f:1), Araba (f:1), Kitap (f:1) metaforları bulunmaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Ayrılmaz ikili kategorisinin de geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı birbirinden ayrı düşünemedikleri nesnelere benzettikleri incelenmiştir. Bu kategoriyi en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık çiğ köfte ile marul gibidir. Çünkü biri olmadan diğerinin tadı çıkmaz. (Ö250)

Arkadaşlık tost ile kaşar gibidir. Çünkü birbirinden uzakta düşünülemez. (Ö258)

Arkadaşlık Dünya ile Ay gibidir. Çünkü birbirlerinin yörüngelerinden çıkarsa yaşayamazlar. (Ö254)

Arkadaşlık kalem ve kağıt gibidir. Çünkü kalem olmadan yazamazsın, kağıt olmazsa da yazacak yer bulamazsın (Ö204).

Arkadaşlık zincirin halkalarına benzer. Çünkü halkalar zincirinden ayrılamazlar. (Ö176)

Arkadaşlık kalp ile kan gibidir. Çünkü o olmadığında kalbim atmıyor gibi hissederim. (Ö90)

Arkadaşlık mürekkep ve dolma kalem gibidir. Çünkü kalem mürekkebi olmadan yaşayamaz ve boş kalır. (Ö47)

Ayrılmaz ikili kategorisinin ardından en fazla frekansa sahip olan diğer kategori Temel ihtiyaç kategorisidir. Temel ihtiyaç kategorisinde Su (f:6), Güneş (f:3), Serum (f:2), Ayakkabı (f:2), Ameliyathane (f:2), Gece ve gündüz (f:2), Nefes (f:2), Otobüs ve motor (f:1), Bıçak (f:1), Bağ (f:1), En sevdiği yemek (f:1), Dürüm (f:1), Kalbimin yarısı (f:1), Lahmacun (f:1), Kedi (f:1), Tavşan ve havuç (f:1), Patates (f:1), Gemi (f:1), Elma (f:1), Hayatın parçası (f:1), Çiçeğin büyümesi (f:1), Sır (f:1), Mont (f:1), Oksijen (f:1), Yoğun bakım (f:1), Hastane (f:1), Günlük (f:1), Kaplumbağa kabuğu (f:1), Ekmek (f:1), Tatlı (f:1), Gözlük (f:1), İyilik (f:1), Müslüm Gürses (f:1) şeklinde metaforlar yer almaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Temel ihtiyaç kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı insanların yokluğunda yaşamlarına devam edemeyeceği gereksinimlere benzettikleri incelenmiştir. Bu kategoriyi en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık ekmek gibidir. Çünkü hayatta arkadaşlık olmazsa bir temel ihtiyacımız karşılanmamış olur. (Ö172)

Arkadaşlık güneş gibidir. Çünkü güneş olmasa bir gün bile yaşayamayız. (Ö93)

Arkadaşlık nefes gibidir. Çünkü arkadaş olmadan ve nefes almadan yaşanmaz. (Ö30)

Arkadaşlık bir çiçeğin büyümesine benzer. Çünkü bir çiçek nasıl suya ve güneşe ihtiyaç duyarsa bir kişi de su ve güneş gibi arkadaşına ihtiyaç duyar. (Ö81)

Arkadaşlık su gibidir. Çünkü arkadaş olmadan hayat olmaz. (Ö171)

Arkadaşlık ayakkabıya benzer. Çünkü o olmadan hayatta ilerleyemezsin. (Ö147)

Temel ihtiyaç kategorisinin ardından en fazla frekansa sahip olan diğer kategori Korumacı kategorisidir. Korumacı kategorisinde Güvenlik (f:4), Yara bandı (f:3), Antibiyotik (f:3), Şemsiye (f:2), Filtre kahve (f:2), Ordu (f:2), Kumar (f:2), Gölge yapan bulut (f:1), Kale duvarı (f:1), Dayanak (f:1), Işık (f:1), Duvar (f:1), Ulu çınar (f:1), Aşı (f:1), Ağaç ve koala (f:1), Ağaç dalı (f:1), Terapist (f:1), Soğuk günde Güneş (f:1), Altın (f:1), Yoldaş (f:1), Destek (f:1), Filtre kahve (f:1), Yün çorap (f:1), Koltuk değneği (f:1), Karton bardak (f:1), Gece (f:1), Karanlıktaki en parlak yıldız (f:1), Yardım eli (f:1) metaforları yer almaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Korumacı kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı özellikle kötü günlerde destek olarak vurgulamışlardır.

Korumacı kategorisinde arkadaş koruyup kollayan kişi olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık güvenliğe benzer. Çünkü bizi sürekli koruyup kollar. (Ö103)

Arkadaşlık antibiyotik gibidir. Çünkü mutsuzluk anında içindeki kötü düşünceleri temizler, seni iyileştirir. (Ö8)

Arkadaşlık soğuk günde güneş gibidir. Çünkü kötü zamanında sıcaklığıyla seni ısıtır, rahatlatır. (Ö71)

Arkadaşlık filtre kahveye benzer. Çünkü en yorgun, bıkmış haldeki anlarda kendimize gelmemizi, toparlanmamızı sağlar. (Ö129)

Arkadaşlık yara bandı gibidir. Çünkü yaralarını sarar. (Ö202)

Arkadaşlık koltuk değneği gibidir. Çünkü ruhun veya bendenin sakatlandığında hemen destek olur. (Ö236)

Arkadaşlık şemsiye gibidir. Çünkü hayatta sorunlar şiddetli bir yağmur gibi yağarken arkadaşına sığınabilirsin. (Ö253)

Arkadaşlık orduya benzer. Çünkü bir ülkenin ordusu onu düşmanlardan koruduğu gibi arkadaş da bizi tehlikelerden korur. (Ö167)

Olumlu metaforlar arasında en az frekansa sahip olan kategori ise Eğlendirici kategorisidir. Eğlendirici kategorisinde Mutluluk (f:3), Oyun (f:2), Neşe kaynağı (f:1), Telefon (f:1) metaforları bulunmaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Eğlendirici kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı keyif veren, iyi hissettiren olarak belirtmişlerdir. Bu kategoriye en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık mutluluğa benzer. Çünkü arkadaşlar bizi eğlendirir, mutlu eder. (Ö73)

Arkadaşlık oyun gibidir. Çünkü onunlayken çok güzel, eğlenceli vakit geçirirsin. (Ö106)

Arkadaşlık neşe kaynağı gibidir. Çünkü arkadaşımın yanımdayken mutsuz olamam. Beni hemen güldürüp eğlendirir. (Ö83)

Öğrencilerden arkadaşlık kavramına ilişkin elde edilen metaforlardan olumsuz ifadelerle sahip olanlar kategorilere ayrılarak Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Öğrencilerin Arkadaşlık Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Olumsuz Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metaforlar	f	Metafor Sayısı
Dengesizlik	Dolar (f:5), Güneş ışığı (f:3), Cam (f:2), Tencere kapağı (f:2), Kupa (f:2), İkizler burcu (f:2), Deniz (f:2), Sütü veya bitter çikolata (f:2), Tekerlek (f:1), Ahmet ve kaya (f:1), Boks ringi (f:1), Yol (f:1), Top (f:1), Ham madde (f:1), Yemek yemek (f:1), Zaman (f:1), Bomba (f:1), Hayat (f:1)	29	18
Çıkar ilişkisi	Yıldız (f:2), Para (f:2), Köprü (f:2), Kopya (f:1), Bardak (f:1), Bal (f:1), Bir sepet elma (f:1), Sırt kaçınması (f:1), İyilik meleği (f:1), Yağmur (f:1), Baklava (f:1), Ağaçtaki meyve (f:1)	15	12
Riyakarlık	Yalan ve ikiyüzlülük (f:2), Güneş sistemi (f:2), Bukalemun (f:1)	5	3

Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğrencilerin arkadaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri 49 tane olumsuz metaforun 3 kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilerde toplam 33 farklı metafor üretilmiştir. Öğrenciler tarafından geliştirilen olumsuz metaforların ortak özelliklerinden ve

benzer açıklamalarından hareketle elde edilen kategorizasyon sürecinden sonra oluşturulan kategoriler; Dengesizlik (f:29), Çıkar ilişkisi (f:15) ve Riyakarlık (f:5) şeklindedir. Ayrıca en çok metafor çeşitliliğine sahip olan kategorinin Dengesizlik olduğu ve bu kategoride toplam 29 metaforun 18 farklı metaforu temsil ettiği görülmektedir. Dengesizlik kategorisini 12 farklı metafora sahip olan Çıkar ilişkisi kategorisi takip etmektedir. Riyakarlık kategorisi ise 3 farklı metaforu temsil etmektedir.

Tablo 3'te yer alan veriler kategoriler boyutunda incelendiğinde en fazla frekansa sahip olan Dengesizlik kategorisinde Dolar (f:5), Güneş ışığı (f:3), Cam (f:2), Tencere kapağı (f:2), Kupa (f:2), İkizler burcu (f:2), Deniz, Sütü veya bitter çikolata (f:2), Tekerek (f:1), Ahmet ve kaya (f:1), Boks ringi (f:1), Yol (f:1), Top (f:1), Ham madde (f:1), Yemek yemek (f:1), Zaman (f:1), Bomba (f:1), Hayat (f:1) metaforları bulunmaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Dengesizlik kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlık ilişkilerinde yapıcı durumların yanında yıkıcı durumlarla da karşılaştığını belirtmiştir. Bu kategoriyi en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık dolara benzer. Çünkü ilişkiler inişli çıkışlıdır. Uzaktan eğitim öncesi en iyi anlaştığım kişi bu yıl en iyi anlaşılamadığım kişi oldu (Ö213)

Arkadaşlık güneş ışığı gibidir. Çünkü ısıtır, ışık yayar ancak zararlı yanları da vardır. (Ö224)

Arkadaşlık deniz gibidir. Çünkü bir yerde okuduğum kadarıyla deniz kiminin derdi, kiminin dermanıdır. Kimi nefret eder, kimi yanından ayrılmaz, o anki ruh haline göre şekilleniyor ve aslında bir dengesizlik içeriyor. (Ö15)

Arkadaşlık cam gibidir. Çünkü kırılırsa kesici olur. (Ö225)

Arkadaşlık tencere kapağı gibidir. Çünkü açılınca aranız hemen soğursun, kucaklaşınca tekrar ısınmak kolaydır (Ö227)

Arkadaşlık bomba gibidir. Çünkü çok güzel görünürken patlayınca etrafa zarar verir (Ö39)

Arkadaşlık kupa gibidir. Çünkü çok değerli görünür ama içi boştur. (Ö220)

Arkadaşlık hayat gibidir. Çünkü bazen güzellikler sunar, bazen de felaketler. (Ö10)

Dengesizlik kategorisinin ardından en fazla frekansa sahip olan diğer kategori Çıkar ilişkisi kategorisidir. Çıkar ilişkisi kategorisinde Yıldız (f:2), Para (f:2), Köprü (f:2), Deniz (f:1), Kopya (f:1), Bardak (f:1), Bal (f:1), Bir sepet elma (f:1), Sırt kaçınması (f:1), İyilik meleği (f:1), Yağmur (f:1), Baklava (f:1), Ağaçtaki meyve (f:1) metaforları yer almaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Çıkar ilişkisi kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı birbirine fayda sağladığında devam eden ancak çıkarlar değiştiğinde sona eren kavramlarla ifade etmişlerdir. Bu kategoriyi en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık yıldız gibidir. Çünkü belli bir süre parlar ama enerjisi bitince patlar ve ölür. (Ö218)

Arkadaşlık para gibidir. Çünkü zorluklarla kazanırsın ve çıkarı olmayınca hemen bitip giderler. (Ö212)

Arkadaşlık bir sepet elma gibidir. Çünkü önce lezzetlidirler ama eğer bir elma çürürse diğerlerini de çürütür. (Ö197)

Arkadaşlık bardak gibidir. Çünkü bırakırsan kırılır, canını acıtır. (Ö8)

Olumsuz metaforlar arasında en az frekansa sahip olan kategori Riyakarlık kategorisidir. Riyakarlık kategorisinde Yalan ve ikiyüzlülük (f:2), Güneş sistemi (f:2), Bukalemun (f:1) metaforları yer almaktadır. Öğrenciler arkadaşlık kavramına ilişkin Riyakarlık kategorisinde geliştirdikleri metaforlarda arkadaşlığı ikiyüzlülük ilişkisi olarak belirtmişlerdir. Açıklamalarda ise öğrenciler arkadaşlarıyla deneyimledikleri olumsuz durumları paylaşmışlardır. Bu kategoriyi en iyi temsil ettiği düşünülen örnek veriler şu şekildedir:

Arkadaşlık yalana ve ikiyüzlülüğe benzer. Çünkü herkes arkadaşını sırtından bıçaklar. Bir ayrılırlar, bir barışırlar ama hiçbir zaman birbirlerini yeterince sevmez ve aldatırlar. (Ö173)

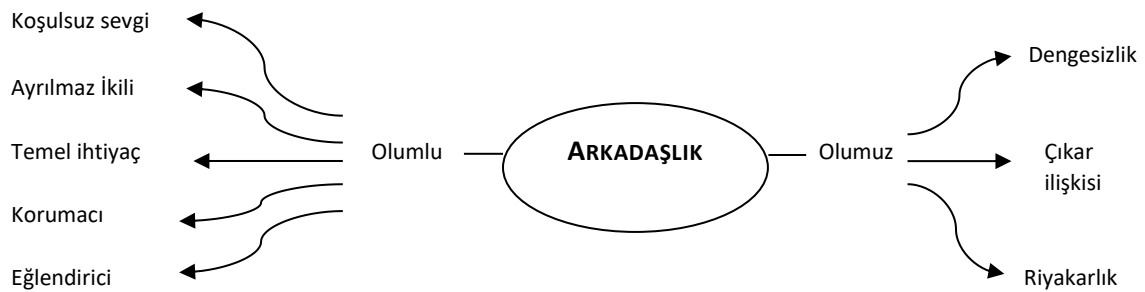
Arkadaşlık güneş sistemi gibidir. Çünkü herkes bir kişinin etrafında döner, yüzleri de döner, ama o kişiler genelde diğerlerinden üstünmüş gibi davranır. (Ö178)

Arkadaşlık bukalemuna benzer. Çünkü arkadaşlık renkten renge girebilir. Fakat bukalemunda olduğu gibi doğru yerde doğru zamanda olması gerekir. (Ö200)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Arkadaşlık kavramına yönelik imge ve algıları nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseninde metafor analiziyle incelenmiştir. Metaforlar olumlu ve olumsuz gruplar halinde kategorilere ayrılarak değerlendirilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1: Olumlu ve Olumsuz Metaforların Kategorilerle Bağlamında Özeti

Öğrenciler arkadaşlık kavramını çok geniş bir metaforik algıyla açıklamışlardır. Olumlu grupta koşulsuz sevgi, ayrılmaz ikili, temel ihtiyaç, korumacı ve eğlendirici kategorileri, olumsuz grupta ise dengesizlik, çıkar ilişkisi ve riyakarlık kategorileri yer almaktadır. Öğrencilerin arkadaşlık kavramına yönelik metafor algılarının çoğunlukla olumlu grupta yer alması, sevgiyi, birlikteliği ve birbirine ihtiyaç duymayı nitelendirmesi önemli görülmektedir. Arkadaşlarla kurulan sosyal ilişkiler çocukların sosyal gelişimleri için dönüm noktaları olarak belirtilmektedir. Olumlu arkadaşlık ilişkileri sosyal uyum, sosyal kabul ve sosyal becerilerin gelişmesi için bir işaretçi kabul edilmektedir (Öztürk, 2016). Çalışmada en çok tekrar edilen metafor koşulsuz sevgi kategorisinde incelenen “kardeşlik” metaforudur. Öğrenciler kardeşleriyle olan güçlü bağın arkadaşlarıyla da olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklar ergenliğe yaklaştıklarında başkalarını anlama, kendini başkalarına açma, güçlü duygusal bağlar kurma şeklinde konulara yoğunlaşırlar. 14 yaşındaki bir erkek öğrenci okulda daha mutlu hissettiğini, bir sırrını arkadaşına anlatmanın ailesiyle paylaşmaktan daha kolay olduğunu belirtmektedir (Yavuzer, 2000). Ayrıca en çok metafor çeşitliliğine sahip olan kategori “ayrılmaz ikili” kategorisidir. Çocuklar yaş, cinsiyet, benzer ilgi ve ihtiyaçlar gibi kriterleri göz önünde bulundurarak uzun dönemli arkadaşlık kurarlar (Özbey-Gökçe, Ellibeş-Cerrah ve Arpaz-Ünsal, 2021). Bozkurt (2020) uzaktan eğitim üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin ifade ettikleri olumsuz metaforlar kategorisinde yalnızlık duygusu, sosyalleşme, dışsal motivasyon, iletişimsizlik ve psikolojik uzaklık bulunmaktadır. Çalışmamızda arkadaşlığı yakınlık duyulan, iyi vakit geçirilen anlamında ayrılmaz ikili olarak ifade edilmesini destekler niteliktedir. Öğrencilerin açıklamalarından arkadaşlarını kendine yakın hissettikleri, birlikte güzel vakit geçirdikleri, sorunları olduğunda arkadaşlarının onlara yardımcı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Karadağ (2007) ortaokul öğrencilerinde aile ve arkadaşan algılanan

sosyal desteği incelediği nicel ve nitel verileri kapsayan araştırmada arkadaştan alınan sosyal desteğin öğrencilerin kendini açma ve önemli hissetme gibi konularda etkili olduğunu belirtmiştir. Çalışmada arkadaşların kişilik özelliklerinin birbiriyle benzer olduğunu belirten “ayna, benzerlik,...” şeklinde metaforlar bulunmaktadır. Öğrenciler yakın arkadaşlıkta birbirlerini etkilediklerini ifade etmişlerdir. Özellikle ön ergenlik dönemi olarak ifade edilen ortaokulu kapsayan süreçte gelişimsel olarak yaşanan değişikliklerin şekillenmesinde arkadaşların önemli etkisi olduğu bilinmektedir (Steinberg, 2005).

Çalışmada olumlu metaforlar grubunda yüksek frekansa sahip olan kategorilerden biri de “temel ihtiyaç” kategorisidir. Öğrenciler arkadaşlığı her zaman gereksinim duydukları “su, güneş, oksijen,...” şeklinde metaforlarla ilişkilendirmişlerdir. Orçan’a (2008) göre, çocukların diğer çocuklarla kurdukları arkadaşlık ilişkileri aracılığıyla şefkat, samimiyet, güven, iş birliği, yardımlaşma, destekleme gibi temel gereksinimleri karşılanmaktadır.

Öğrencilerin arkadaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri olumlu metaforlara göre daha az frekansa sahip olumsuz metaforlar da geliştirdiği görülmüştür. Olumsuz metaforlar grubunda “dengesizlik, çıkar ilişkisi ve riyakarlık” kategorileri bulunmaktadır. Çimşir ve Baysal (2021) 1. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık kavramı ilişkin yaptıkları metafor çalışmasında da öğrencilerin genellikle olumlu metaforlar ürettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Öğrenciler yaptıkları açıklamalarda uzaktan eğitim öncesinde arkadaşlık ilişkilerinin yüz yüze eğitime geçildiğinde eskisi gibi olmadığına değinmişlerdir. Uzun bir uzaktan eğitim döneminde çocukların gelişim dönemlerinin farklılaşması ve bir araya gelemeyen çocuklarda okulun çocukları sosyalleştirme görevini yerine getirememesi durumlarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Kılıç’a (2013) göre okul çocukları sosyalleştirip toplumun bir üyesi haline getirirken çocuğun kişilik gelişiminde de önemli bir konumdadır. Okula ve toplumsal yaşama uyum sürecinde arkadaşlık çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel açılardan gelişimlerini destekleyen kritik bir olgudur (Özbey-Gökçe, Ellibeş-Cerrah ve Arpaz-Ünsal, 2021).

ÖNERİLER

Çalışma öğrencileri arkadaşlık kavramı üzerine derinlemesine düşünmeye, arkadaşlık ilişkilerini sorgulamaya teşvik etmiştir. Veri toplama aşamasında öğrenci görüşleri alındığı için çalışmanın arkadaşlığın önemi üzerine öğrencileri farkındalık kazandırmaya yönelttiği düşünülmektedir. Ayrıca arkadaşlık ilişkilerine yönelik olası olumlu ve olumsuz algıların ortaya çıkarılmasını sağlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak olumsuz algıların ortadan kaldırılmasına yönelik farklı çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi önerilebilir. Arkadaşlık üzerine gelecek zamanda yapılacak çalışmalarda farklı veri toplama araçları ve yöntemleri kullanılabilir. İlkokul ve lise kademelerinde de benzer çalışmalar yürütülüp sonuçlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Agnor, C. J. (2009). *A proposed model of friendship quality and attachment in preschool children*. Unpublished doctoral dissertation, Seattle Pacific University, Seattle.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aktepe, V., Uzunöz, A. ve Sarıçam, İ. (2020). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde çalışkanlık değerine yönelik metafor algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 449-466. doi:10.31592/aeusbed.660037
- Aladağ, S. ve Kuzgun, M. P. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının ‘değer’ kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 163-193.
- Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Aydın, E. ve Sulak, S. E. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yönelik metafor algıları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 482-500. doi: 10.14686/buefad.v4i2.5000148420

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Baysal, Z ve Çimşir, S. (2020). Türkiye'ye göç ile gelen uluslararası ilköğretim öğrencilerinin kendi perspektiflerinden okulda arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 71-87.
- Baysal, Z ve Çimşir, S. (2021). İlkokul 1. Sınıf öğrencilerinin arkadaş kavramına yönelik algılarının belirlenmesi: Metafor analizi çalışması. *Eğitim ve Araştırmada Yönelimler* içinde (ss. 10-23). Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi sırasında ilköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik imge ve algıları: Bir metafor analizi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1- 23. doi: 10.29065/usakead.777652
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çevik, G. ve Atıcı, M. (2008). Lise 3. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 35-50.
- Daniel S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 1–6. Advance online publication. doi: 10.1007/s11125-020-09464-3
- Demirkaya, H. ve Çal, Ü. T. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dürüstlük değerine ilişkin metaforik algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1964-1980.
- Er-Türküresin, H., Başer, E. H. ve Yapıcı, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinin dayanışma kavramına ilişkin algıları: Metafor analizi örneği. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(5), 61-80.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (1993). *How to design and evaluate research in education* (7th ed). New York: McGraw-Hill, 423-504.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Gündüz, M., Saygılı, G. ve Sulak, S.E. (2014). Sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf öğrencilerine değerler eğitimiyle kazandırılmak istenen davranışlara yönelik metaforik algıları. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 5(10), 73-94.
- Kaffenberger, M. (2021). Modeling the long-run learning impact of the COVID-19 learning shock: Actions to (more than) mitigate loss. *RISE Insight Series*, 1-12. doi: 10.35489/BSG-RISE-RI_2020/017
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kaya, A. (2005). Farklı sosyometrik statülerdeki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik kavramı ve yalnızlık düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 7- 20.
- Kılıç, M. (2013). *Gerçek yaşam tadında: Gelişim dönemleri 1 Çocukluk-Okul*. (1.bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Koroğlu, Ö., Ulusoy Y. H. ve Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
- Kurnaz, A. Çiftçi, Ü. ve Karapazar, H. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değer algılarının betimsel bir analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(260), 85-225.
- MEB (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Erişim Adresi: http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf
- Miles, M.B., ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Orçan, M. (2008). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. E. Deniz. (Ed.). Ankara: Maya Akademi.
- Özbey-Gökçe, F., Ellibeş-Cerrah, H. ve Arpaz-Ünsal Ş. (2021). Özel yetenekli çocukların kendi arkadaşlık ilişkilerine yönelik görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 113-145. doi: 10.21565/oezegitimdergisi.621484
- Öztürk, N. (2016). *Arkadaşlık becerisi psiko-eğitiminin 9-12 yaş arası öğrencilerin arkadaşlık niteliğine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Öztürk, N. ve Kutlu, M. (2017). Arkadaşlık becerisi psiko-eğitiminin 9-12 yaş arası öğrencilerin arkadaşlık niteliğine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 42(191), 394-413. doi: 10.15390/EB.2017.7030
- Redman, T. (2006). The Consequences of perceived age discrimination amongst older police officers: Is social support a buffer? *British Journal of Management*, 17(2), 167-175.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959-975. doi: 10.7827/TurkishStudies.44335
- Steinberg, L. (2005). *Adolescence*. (7th edition). New York: McGraw Hill.
- Tamimi, Y. (2005). *Örgüt kültürünün metaforlarla analizi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ulu Kalın, Ö. ve Koçoğlu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerine karşı metaforik algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(20), 419-434.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu* (4. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 245-269. doi: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s11m
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.